

PODUZETNIČKI EKOSUSTAV

Matus, Magdalena

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:593190>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**



Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)



Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni prijediplomski studij smjer Poduzetništvo

Magdalena Matus

PODUZETNIČKI EKOSUSTAV

Završni rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni prijediplomski studij smjer Poduzetništvo

Magdalena Matus

PODUZETNIČKI EKOSUSTAV

Završni rad

Kolegij: Poduzetništvo

JMBAG: 0010229423

e-mail: mmatus@efos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Erceg

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Undergraduate Study of Entrepreneurship

Magdalena Matus

ENTREPRENURIAL ECOSYSTEM

Final paper

Osijek, 2023.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ___završni___ (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Magdalena Matus

JMBAG: 0010229423

OIB: 23004036776

e-mail za kontakt: mgdlnmts@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni preddiplomski studij Poduzetništvo

Naslov rada: Poduzetnički ekosustav

Mentor/mentorica rada: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Erceg

U Osijeku, 2023. godine

Potpis Magdalena Matus

SAŽETAK

Kroz proučavanje poduzetništva kao ključne komponente za gospodarski razvoj i rast u mnogim zemljama diljem svijeta razvio se koncept poduzetničkog ekosustava s ciljem proširenja individualnog pogleda na multidimenzionalnu perspektivu uključujući i ulogu društvenih, kulturnih i ekonomskih sila. Mreže poduzetnika, investitora, podrške i potpornih institucija, i drugih sudionika, u okviru poduzetničkog sustava teže ispunjavanju ciljeva za stvaranje poticajne okoline za poduzetništvo i poticanje razvoja poduzetničkih aktivnosti. Važnost poduzetništva je prepoznata globalno pa je tako 1999. godine pokrenut Global Entrepreneurship Monitor (GEM) kao istraživački projekt koji djeluje u 100 zemalja, uključujući i Hrvatsku. Cilj ovog istraživačkog projekta je istražiti stanje poduzetništva u svijetu i Hrvatskoj te identificirati najbolje prakse u poticanju i podržavanju poduzetništva, a pokazatelj stanja ukupne poduzetničke aktivnosti, TEA indeks, ukazuje na važnost istraživanja ovog područja. U radu je istražen općeniti cilj utvrđivanja stanja poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj, imajući u vidu posljedice koje je ostavila pandemija bolesti COVID-19 sa specifičnim ciljem analize potpornih institucija u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Iako se Vukovarsko-srijemska županija suočava s demografskim padom, ima veliki potencijal. Ona raspolaže brojnim sirovinama visoke kvalitete i velikim prerađivačkim potencijalom primarne proizvodnje. U radu su istraženi specifični ciljevi potporne institucije na tom području kao što su: Lokalna agencija za razvoj Vjeverica d.o.o. i Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o..

Ključne riječi: poduzetništvo, poduzetnički ekosustav, GEM, potporne institucije, poduzetnički inkubator

SUMMARY

Through the study of entrepreneurship as a key component for economic development and growth in many countries around the world, the concept of the entrepreneurial ecosystem has developed with the aim of expanding the individual view to a multidimensional perspective including the role of social, cultural and economic forces. Networks of entrepreneurs, investors, support and support institutions, and other participants, within the entrepreneurial system, strive to meet the goals for creating an enabling environment for entrepreneurship and encouraging the development of entrepreneurial activities. The importance of entrepreneurship has been recognized globally, so in 1999 the Global Entrepreneurship Monitor (GEM) was launched as a research project operating in 100 countries, including Croatia. The aim of this research project is to explore the state of entrepreneurship in the world and Croatia and to identify best practices in encouraging and supporting entrepreneurship, and the indicator of the state of overall entrepreneurial activity, the TEA index, indicates the importance of research in this area. The paper explores the general goal of determining the state of the entrepreneurial ecosystem in Croatia, bearing in mind the consequences left by the COVID-19 pandemic with the specific goal of analyzing support institutions in Vukovar-Srijem County. Although Vukovar-Srijem County is facing a demographic decline, it has great potential. It has numerous raw materials of high quality and a large processing potential of primary production. The paper explores the specific objectives of the supporting institution in this area, such as: Local Development Agency Vjeverica d.o.o. and Agricultural Business Incubator Drenovci d.o.o..

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurial ecosystem, GEM, supportive institutions, entrepreneurial incubator

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
2.1. Definiranje predmeta istraživanja	2
2.2. Ciljevi rada	2
2.3. Metode istraživanja	2
2.4. Sadržaj i struktura rada	2
3. PODUZETNIČKI EKOSUSTAV	3
3.1. Domene poduzetničkog ekosustava	3
3.1.1. Kultura	4
3.1.2. Potpora	5
3.1.3. Ljudski kapital	6
3.1.4. Tržište	6
3.1.5. Politika	7
3.1.6. Financije	7
3.2. Global Entrepreneurship Monitor (GEM)	8
3.2.1. Global Entrepreneurship Monitor indeksi	10
3.2.2. Poduzetnički ekosustavi iz GEM-a	11
4. PODUZETNIŠTVO U HRVATSKOJ	14
4.1. Poduzetnička aktivnost žena u Hrvatskoj	15
4.2. Prepreke ženama u poduzetničkom svijetu	17
5. PODUZETNIČKE POTPORNE INSTITUCIJE NA PODRUČJU VUKOVARSKO-SRIJEMSKE ŽUPANIJE	20
5.1. Poduzetničke potporne institucije	20
5.2. Vjeverica d.o.o. lokalna agencija za razvoj općine Drenovci	21
5.3. Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o.	23
6. RASPRAVA	25
ZAKLJUČAK	26
LITERATURA	28
POPIS SLIKA:	32

1. UVOD

Poduzetništvo se smatra ključem za gospodarski razvoj i rast u mnogim zemljama diljem svijeta. U posljednjih nekoliko godina, sve veća pozornost posvećuje se razvoju poduzetničkih ekosustava, koji se definiraju kao mreže poduzetnika, investitora, podrške i potpornih institucija, vlada i drugih sudionika, čiji su ciljevi stvaranje poticajne okoline za poduzetništvo i poticanje razvoja poduzetničkih aktivnosti. S tim u vezi, u ovom radu biti će obrađeni ključni elementi koji čine poduzetnički ekosustav s naglaskom na njihov utjecaj na poduzetništvo u Hrvatskoj. Osim toga, obrađena će biti i aktualna situacija u poduzetničkom sektoru u Hrvatskoj te će se istražiti mogućnosti za daljnji razvoj poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj. Poduzetnički ekosustav ima ključnu ulogu u razvoju poduzetništva u Hrvatskoj te utječe na broj i kvalitetu novih poduzetnika, na razvoj novih ideja i inovacija te na stvaranje novih radnih mjesta. Stoga je potrebno istražiti koje su glavne prepreke razvoju poduzetništva u Hrvatskoj te kako ih premostiti, kao i koje su najbolje prakse u razvoju poduzetničkog ekosustava u drugim zemljama koje bi se mogle primijeniti u Hrvatskoj. U sklopu ovog završnog rada biti će analizirani ključni elementi poduzetničkog ekosustava, kao što su pravni okviri, financije, tržište, potpora, ljudski kapital, kultura. Također, biti će provedena i analiza stanja poduzetništva u Hrvatskoj. Specifično će se osvrnuti na Vukovarsko-srijemsku županiju i djelovanje nekih potpornih institucija u okviru te županije.

Na temelju navedenih analiza biti će iznesene preporuke za daljnji razvoj poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj, koje bi se mogle primijeniti kako na nacionalnoj tako i na regionalnoj razini. Također, biti će istaknuti i izazovi s kojima se susreće poduzetnički sektor u Hrvatskoj te će se razmotriti mogućnosti za njihovo prevladavanje.

2. METODOLOGIJA RADA

2.1. Definiranje predmeta istraživanja

Predmet istraživanja ovog završnog rada je poduzetnički ekosustav, s naglaskom na elemente koji doprinose razvoju poduzetništva u Hrvatskoj. Cilj je istražiti različite aspekte poduzetničkog ekosustava te identificirati ključne faktore koji utječu na uspješnost poduzetništva u Hrvatskoj.

2.2. Ciljevi rada

Cilj je analizirati elemente poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj i njihovu ulogu u podršci razvoju poduzetništva. U tu svrhu, provedena je analiza potpornih institucija za poduzetništvo. Nadalje, specifični cilj je istražiti ulogu lokalne agencije za razvoj i poljoprivrednog poduzetničkog inkubatora u Drenovcima kao potpornih institucija za razvoj poduzetništva na području općine Drenovci.

2.3. Metode istraživanja

Metode korištene prilikom istraživanja uključuju deskriptivnu analizu i analizu relevantne literature. Deskriptivna analiza omogućila je detaljan pregled poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj, dok je analiza relevantne literature pružila uvid u teorijski okvir poduzetničkog ekosustava.

2.4. Sadržaj i struktura rada

Završni rad sastoji se od šest dijelova. Prvi dio odnosi se na uvod, a potom drugi dio na metodologiju rada. U trećem dijelu opisan je poduzetnički ekosustav, teorijski okvir poduzetničkog ekosustava te pregled poduzetničkog ekosustava, opisan je i Global Entrepreneurship Monitor i njegovi indeksi te izvješća prema 2022./2023.. U četvrtom dijelu rada analizirat će se poduzetništvo u Hrvatskoj, a obuhvatit će se i poduzetničke aktivnosti žena. Zatim se peti dio odnosi na analizu uloga lokalne agencije za razvoj i poljoprivrednog poduzetničkog inkubatora u Drenovcima kao potpornih institucija za razvoj poduzetništva u općini Drenovci, također se odnosi i na Vukovarsko-srijemsku županiju, s fokusom na potporne institucije. U zaključku će biti sažeti glavni zaključci i preporuke za daljnji razvoj poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj.

3. PODUZETNIČKI EKOSUSTAV

Poduzetnički ekosustav je skup međusobno povezanih poduzetničkih (Brown i Mason, 2014.):

- Akata – potencijalnih i postojećih
- Organizacija – tvrtke, banke
- Institucija – sveučilišta, javne agencije i financijska tijela
- Proces – stopa osnivanja poslovanja, stopa brzorastućih tvrtki, broj poduzetnika i uspješnih poduzetnika, te razina poduzetničke ambicije i mentaliteta prodaje u društvu

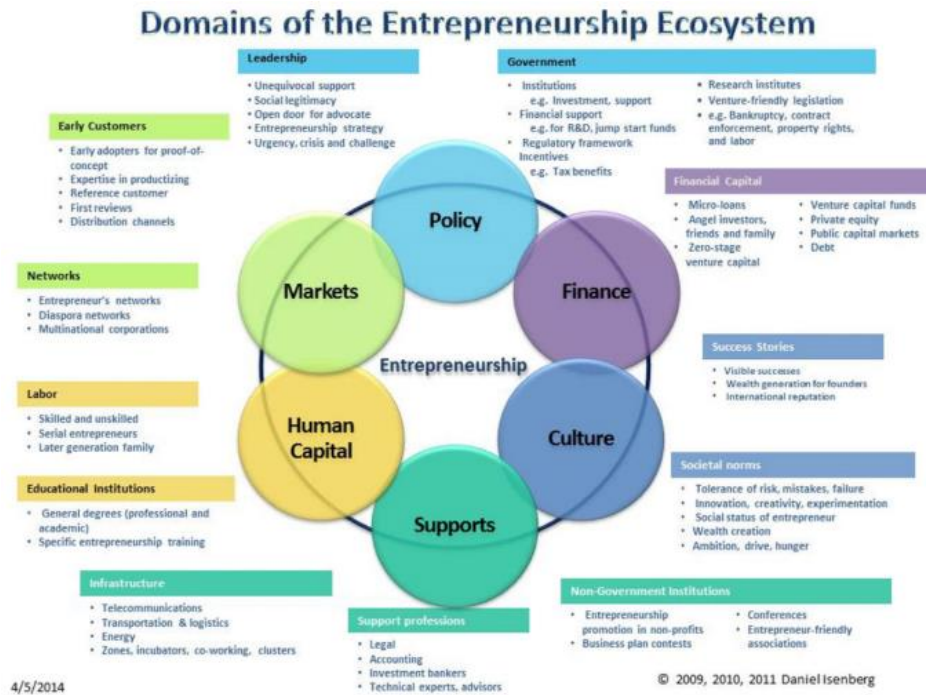
Oni se formalno i neformalno udružuju kako bi povezali, posredovali i upravljali performansama unutar lokalnog poduzetničkog okruženja. Poduzetnički ekosustav stavlja poduzetnike u središte. Stoga se analizira sposobnost lokalnog okruženja da podržava ambiciozne poduzetnike, umjesto da se općenito promatra inovacija ili gospodarski razvoj (Brown i Mason, 2014.).

Proces je opetovanog oporavka od prošlih izazova ili pak priprema za one koji tek dolaze. Svaka promjena u poduzeću dovodi do promjene ekosustava i organizacijske klime i kulture. Rezultat današnjeg stanja poduzeća posljedica je prijašnje odluke. Domene poduzetničkog ekosustava obuhvaćaju kulturu, financije, institucionalne potpore, ljudski kapital, tržište te politiku i vodstvo. Neke zemlje poduzetničkim ekosustavom upravljaju politikom i trgovinom u odnosu na ostatak svijeta, dok se neke takvom primjenom dovode do krize. Poduzetnički ekosustav prvi put je definirao James Moore 1990. godine (Brown i Mason, 2014.).

3.1. Domene poduzetničkog ekosustava

Prema Isenbergu (2016.) postoji šest domena poduzetničkog ekosustava. Karakteristike domena ovise o čimbenicima koji doprinose napretku gospodarstva. Poduzetnički ekosustavi formiraju se pod promjenjivim okolnostima koje poduzeće proživi u svom okruženju. Ono što potiče razvoj poduzetništva su navedeni elementi poduzetničkog ekosustava (Slika 1.).

Slika 1. Domene poduzetničkog ekosustava



Izvor: Isenberg, 2016.

Dakle, na slici je prikazan složen proces razvoja poduzetništva prema domenama poduzetničkog ekosustava.

Navedene domene sastoje se od stotine elemenata koji međusobno djeluju na vrlo složene načine. Svaki ekosustav nastaje pod jedinstvenim skupom uvjeta i okolnosti. Poduzetnički ekosustavi mogu biti specifični za industriju ili se razvija iz jedne industrije u uključivanje nekoliko njih. Zemljopisno su ograničeni, ali nisu ograničeni na određenu zemljopisnu skalu (npr. grad, regija). Također nisu vezane uz određene veličine grada.

3.1.1. Kultura

Kultura je skup običaja, normi, vrijednosti, umjetnosti i društvenih interakcija koji se zajednički dijelje kao obrasci ponašanja unutar određene regije ili društva. Šire gledano, ta kultura oblikuje način života, komunikacije i razmišljanja ljudi unutar te zajednice. S druge strane, korporativna kultura je specifična za organizacije i odnosi se na konkretni skup ponašanja koje slijede svi članovi unutar te organizacije. To obuhvaća način rada, komunikacije, promovirane vrijednosti te prevladavajuću atmosferu unutar tvrtke.

Korporativna kultura formira se temeljem vodstva, povijesti i ciljeva organizacije (Kumar Aryal, 2021.).

Prilikom osnivanja tvrtke, važno je uzeti u obzir korporativnu kulturu kao temeljni stup za razumijevanje preferencija i očekivanja koji se odnosi na proizvode i usluge koje ciljana publika preferira. Organizacija treba imati čvrsto utemeljenu kulturu koju njezini članovi prihvaćaju, čime se stvara ugodna radna atmosfera. U cilju poticanja dugotrajne poduzetničke aktivnosti, moguće je primijeniti alternativnu strategiju koja uključuje stvaranje smjernica usklađenih s određenim kulturnim predrasudama prisutnim u toj kulturi. Poduzetnički duh i mentalitet se mogu razvijati samo u okruženju koje aktivno promiče kulturu koja podržava poslovanje na svim razinama, od nacionalne do regionalne. Kulturne razlike koje prelaze nacionalne i regionalne granice mogu značajno utjecati na poduzetnički potencijal. Osim toga, kulturna pozadina osobe i utjecaj individualnog kulturnog naslijeđa igraju ključnu ulogu u oblikovanju vlastite naklonosti prema zaposlenju i poduzetničkim pothvatima (Fresh Essays, 2022.).

3.1.2. Potpora

Potpورا u poduzetništvu obuhvaća raznovrsne komponente koje pružaju pomoć poduzetnicima u postizanju njihovih poslovnih ciljeva. Ono podrazumijeva organiziranje konferencija, osiguranje potrebne infrastrukture, pružanje podrške putem poslovnih udruženja, osnivanje razvojnih centara te uspostavljanje suradnje s stručnjacima i slične inicijative (Chowdhury, Audretsch i dr., 2018.).

Potpورا za nove poduzetničke inicijative igra ključnu ulogu u poticanju rasta i postizanju uspjeha te osiguravanju nužnih resursa. Institucije igraju značajnu ulogu u potpori lokalnog poduzetništva. Proces postaje snažniji zbog većeg broja pojedinaca koji ubrzavaju tempo razvoja poduzetništva. Osnovna komponenta uspjeha leži u vrsti sustava potpore koji se pruža, bilo da se radi o poticanju novih koncepata, očuvanju postojećih poslova ili proširenju već uspostavljenih tvrtki. Nažalost, zemlje u razvoju često imaju manje razvijenu infrastrukturu za potporu poduzetništva zbog raznih izazova s kojima se suočavaju. Kada postoje dostupni resursi potiče se pozitivna okolina, samim time stvara se motivacija i samopouzdanje u poduzetničkim naporima. Suočavanje s korupcijom, pristup kreditima, socijalna inkluzija, društveni položaj, demokratsko upravljanje, poduzetničke zone, dostupnost tehnologije te snažne

telekomunikacijske i distribucijske mreže su ključni čimbenici koji podupiru duh poduzetništva i ostvarivanje uspješnih poduzetničkih pothvata (Fresh Essays, 2022.).

3.1.3. Ljudski kapital

Ljudski kapital označava akumulaciju znanja, iskustva i vještina koje poduzetnici posjeduju i mogu primijeniti u svojim poslovnim poduhvatima. Dragocjen alat i ključna komponenta uspjeha poduzetnika leži u njihovoj sposobnosti razmišljanja izvan ustaljenih okvira i u razvijanju socijalnih vještina. Ljudski kapital odigrava ključnu ulogu u procjeni izgleda za uspješnost vlastitog poduzetničkog pothvata. Bez učinkovitih oblika obuke i razvoja ljudskog kapitala, održivo širenje i napredak poduzetničke aktivnosti postaju izazovni. Često je kvaliteta ljudskog kapitala koji stoji iza poduzetničkih napora presudna za njihov konačni uspjeh (Fresh Essays, 2022.).

Ljudski kapital je ono što pokreće poduzetničke aktivnosti i omogućuje da se ideje realiziraju, obuhvaća poduzetnike i stručnjake koji zajednički doprinose. Poduzetnici donose svježije perspektive u gospodarstvo kroz inovativne ideje, proizvode i načine poslovanja, dok stručnjaci koriste svoje bogato znanje kako bi olakšali ekonomske transakcije (Kumar Aryal, 2021.).

3.1.4. Tržište

Tržište obuhvaća temeljne klijentske baze, distribucijske kanale te poslovne mreže unutar određenog područja. Prvi kupci imaju posebno značenje jer pružaju dragocjene povratne informacije o kvaliteti proizvoda ili usluga, osiguravajući istovremeno preporuke za buduće klijente. Distribucija proizvoda igra bitnu ulogu u okviru marketinške strategije, budući da gotovo polovica troškova proizvoda otpada na distribuciju. Distribucijski kanali su ključni u premještanju proizvoda od proizvodnje do potrošača. Uspostava poslovnih veza i mreža na lokalnoj razini iznimno je važno za nove tvrtke, posebno one koje nemaju lokalnu stručnost i iskustvo, jer omogućava povezivanje s već postojećim mrežama. Prihvatljivost tržišta ima odlučujuću ulogu u uspješnom poslovanju nove tvrtke na određenoj lokaciji. Ključan korak pri početku poslovanja u suradnji s drugima jest izgradnja povjerenja i stjecanje poštovanja unutar određene mreže. Pogotovo za male tvrtke, izgradnja čvrstih poslovnih veza igra ključnu ulogu u njihovoj sposobnosti za prilagodbu i konkurentnost na tržištu. Investiranje u razvoj odnosa i

umrežavanje može se pokazati presudnim za dugoročni uspjeh i rast poduzeća (Fresh Essays, 2022.).

3.1.5. Politika

Politika ima značajan utjecaj na način suočavanja s ključnim izazovima i prilikama s kojima se poduzetnici susreću tijekom svog poslovnog putovanja. Ova skupina ideja i planova, koje provode različite institucije, vlade ili pojedinci, ima dubok utjecaj na poslovno okruženje. Posebno, vladina politika ima snažan utjecaj na aktivnost poduzetnika, neovisno o njihovim osobnim kvalitetama, talentima i kapacitetima. Ekonomski razvoj predstavlja jedan od ključnih prioriteta nacionalnih vlada, budući da pridonosi povećanju zaposlenosti i poticanju novčanih tokove unutar društva. Kroz gospodarske politike, vlade potiču poduzetničke inicijative i stvaraju okruženje koje olakšava osnivanje novih poduzeća, unapređenje postojećih te povećanje konkurentnosti na tržištu. Takvi pristupi također dopridonose jačanju ekonomije te poticanju inovacija i kreativnosti (Fresh Essays, 2022.).

Vlada ima mogućnost primjenjivati različite politike kako bi podržala poduzetništvo u svojoj zemlji (Akinyemi i Adejumo, 2018.):

- Opća politika – obuhvaća mjere koje utječu na institucije i tržišta. To uključuje različite aspekte kao što su porezna politika, radno zakonodavstvo, politika tržišta te druge regulacije. Glavni cilj je stvaranje poticajnog okruženja za poduzetnike, potičući ih da pokrenu i razvijaju svoje poslovne ideje. Smanjenje poreznog opterećenja ili pojednostavljenje administrativnih postupaka može potaknuti poduzetnike na ulaganja i proširenje poslovanja.
- Specifična politika – usmjerena je na posebne programe i mjere s ciljem poticanja razvoja određenih sektora ili organizacija. To može ubuhvaćati uspostavu poslovnih inkubatora koji podržavaju mlade poduzetnike u ranoj fazi razvoja njihovih poslovnih ideja. Također, moguće su prilagođene potrebe i poticaji za razvoj određenih institucija ili tehnoloških sektora koji se prepoznaju kao ključni za gospodarski rast.

3.1.6. Financije

Kada započinje poslovanje, jedna od ključnih briga jest kako se nositi s financijskim izazovima. Dostupnost kapitala ima presudan značaj za osnivanje i napredak novih poduzeća.

Kada postoji financijska potpora, ideje mogu postati stvarnost, a prilike se mogu iskoristiti. Financijski aspekti igraju izuzetno važnu ulogu u rastu mikro, malih i srednjih poduzeća.

Dok različiti čimbenici pridonose rastu i razvoju poduzetništva, ključni element za postizanje poduzetničkog uspjeha leži u pristupu sredstvima ili financiranju (Fresh Essays, 2022.).

Financijski sustavi imaju 4 ključna načina utjecaja na poduzetničku produktivnost (Kumar Aryal, 2021.):

1. Procjenjuju potencijalne poduzetnike za financiranje optimističnih projekata
2. Koriste svoje nužne resurse za financiranje projekta
3. Potiču investitore da ublaže rizik putem inovacija
4. Identificiraju obećavajuće prednosti za poticanje inovacija umjesto kontinuiranja starih ponuda

3.2. Global Entrepreneurship Monitor (GEM)

Glavnim pokretačem društva, u poslovnom smislu, smatra se poduzetništvo, koje je ujedno i pokretač gospodarskog rasta i razvoja, stoga ga i vlade širom svijeta smatraju promicateljem gospodarstva. Naime, vlade su glavni zaslužnici za stvaranje idealnog i učinkovitog okruženja u kojemu pojedinci sami mogu pokrenuti vlastiti posao. Poduzetništvo služi za poticanje napretka i inoviranja poduzeća i poduzetničkih aktivnosti, za iskorištavanje novih prilika koje se pružaju na tržištu i stvaranje novih radnih mjesta (Global Entrepreneurship Monitor, 2022./2023.).

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) je najveće svjetsko istraživanje poduzetništva pokrenuto 1999. godine. U 2019. godini u istraživanju je sudjelovalo 50 zemalja, a u 2020. 45 zemalja. Neke zemlje koje doprinose stvaranju 88% svjetskog bruto domaćeg proizvoda nisu mogle provesti terensko istraživanje zbog bolesti COVID-19. Hrvatska sudjeluje u GEM istraživanju od 2002. godine. Ovim izvještajem se prezentiraju promjene u poduzetničkom profilu Hrvatske u 2019. i 2020. godini, uz usporedbu stanja u 2018. godini. GEM je istraživanje percepcije, te je potrebno vremenski kontekstualizirati prikupljene podatke (Singer, Pfeifer i sur. 2021.).

Cilj projekta je istražiti stanje poduzetništva u svijetu te identificirati najbolje prakse u poticanju i podržavanju poduzetništva. Projekt pruža procjenu svjetskog poduzetničkog ekosustava. Identificira brojne faktore koji utječu na razvoj poduzetništva. Prema Globalnom

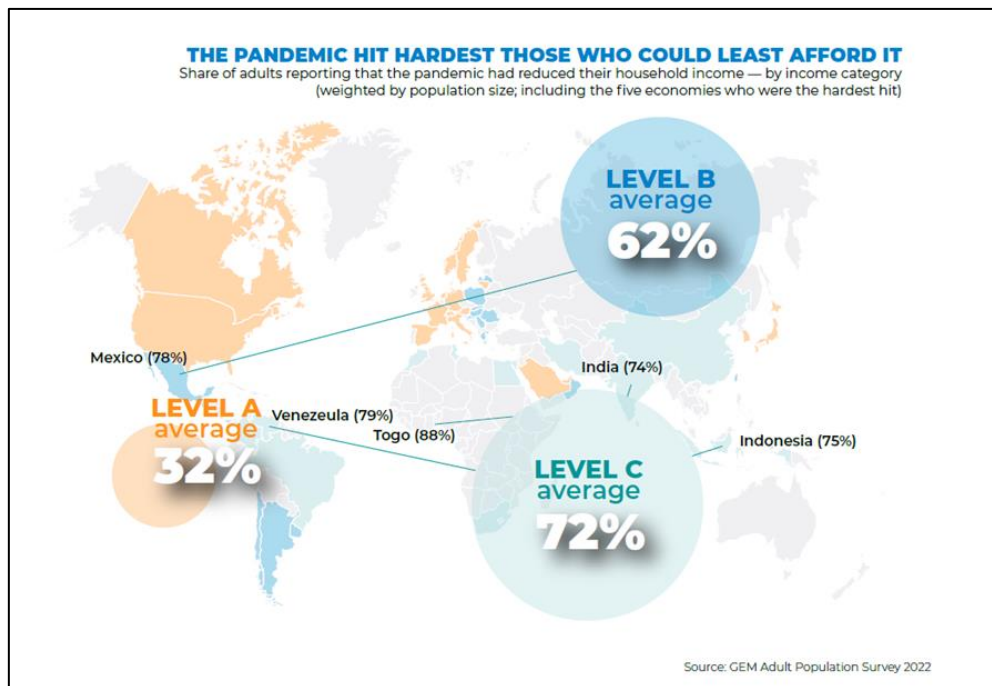
izvješću za 2022./2023., Global Entrepreneurship Monitor predstavlja sveobuhvatnu, detaljnu analizu stanja poduzetništva svake zemlje koja je dijelom Global Entrepreneurship Monitor istraživačkog projekta. U istraživanje Global Entrepreneurship Monitor projekta je uključeno 50 država integriranih zemalja i zemalja u razvoju, a podaci se skupljaju diljem svijeta.

Globalno izvješće Global Entrepreneurship Monitor-a govori o poduzetničkim stavovima, poduzetničkim aktivnostima i poduzetničkom ekosustavu. Samim time izvješće služi kako bi se shvatio način razmišljanja i ophođenja određenog pojedinca prema poduzetništvu i poduzetničkim aktivnostima.

Svaka država koja dijeli ulogu u istraživanju, susrela se s gospodarskim izazovom pandemije bolesti COVID-19, prvotno lockdown-om, iz čega je proizašla veća, bolja i jača volja pojedinaca za proaktivnošću, želje za napredovanjem, samoostvarenjem jer Global Entrepreneurship Monitor 2022./2023. objavio je izvješće o samom porastu poduzetničkih namjera gdje su pojedinci izrazili želju o pokretanju vlastitog posla. Čime se nedvojbeno ukazuje na rast poduzetničkog duha i kada su vremena izazovna.

Prema Globalnom izvješću Global Entrepreneurship Monitor 2022./2023., pandemije bolesti COVID-19 najviše se na svjetskoj razini odrazila na one države koje si to najmanje mogu dozvoliti. Posljedice koje je pandemija COVID-19 pridonijela tim državama je smanjenje prihoda kućanstava. Najviše pogođena država je Togo sa 88% smanjenih prihoda, zatim ju slijede Venezuela sa 79%, Mexico sa 78%, Indonezija sa 75% i Indija sa 74%.

Slika 2. Utjecaj pandemije COVID-19 – zemlje pogođene najvećim smanjenjem prihoda kućanstva



Izvor: Global Report 2022./2023., GEM 2022

3.2.1. Global Entrepreneurship Monitor indeksi

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) provodi istraživanje poduzetništva u mnogim zemljama diljem svijeta i koristi nekoliko indeksa za procjenu stanja. Nabrojat ću i objasniti nekoliko indeksa (Singer, Šarlija i sur. 2021.):

- Indeks ukupne aktivnosti poduzetništva (TEA – Total Entrepreneurial Activity) – mjeri udio odrasle populacije koja je uključena u poduzetničke aktivnosti u nekom trenutku tijekom prethodne godine. Ovaj indeks pokazuje razinu poduzetničke aktivnosti u zemlji.
- Indeks očekivane stope preživljavanja (Expected Survival Rate) – mjeri postotak novih poduzeća za koja se očekuje da će preživjeti i poslovati i nakon 5 godina od njihovog osnivanja. Ovaj indeks pruža uvid u dugoročnu održivost novih poduzetničkih poduhvata.
- Indeks inovacije (Innovation Index) – mjeri razinu inovacija koje se događaju u poduzetničkom sektoru, uključujući inovacije u proizvodima, procesima, marketingu i organizaciji. Ovaj indeks pomaže u procjeni inovativnosti poduzetničkih aktivnosti

- Indeks straha i neuspjeha (Fear of Failure Index) – mjeri postotak odrasle populacije koji izražava strah od neuspjeha prilikom pokretanja vlastitog posla. Ovaj indeks pruža uvid u psihološke prepreke koje mogu utjecati na poduzetnički duh i motivaciju
- Indeks prepoznavanja prilika (Opportunity Recognition Index) – mjeri sposobnost pojedinaca da prepoznaju poduzetničke prilike u okolini i iskoriste ih za pokretanje novih poslovnih poduhvata. Ovaj indeks procjenjuje poduzetnički potencijal i inicijativu u društvu

Navedeni indeksi pomažu u stvaranju cjelovite slike stanja poduzetništva u zemlji i identificiranju ključnih područja za poboljšanje i podršku poduzetničkom razvoju. Relativno slabo poduzetničko okruženje, s ocjenama koje su za 10-13 uvjeta ocijenjene kao nedovoljne (<5,0) u 2022. godini. Poduzetničko okruženje se poboljšava, s poboljšanjem ocjene za 11 pojedinačnih uvjeta u 2022. u usporedbi sa 2021. Kao rezultat toga, kvaliteta poduzetničkog okruženja Hrvatske podigla je njezin ukupni Nacionalni indeks konteksta poduzetništva sa 3,9 u 2021. na 4,1 u 2022., poboljšavajući rang Hrvatske s 43. na 39. mjesto među GEM ekonomijama. Većina pojedinačnih ocjena okvira poboljšana je skromno, pri čemu je najveći napredak zabilježen u okviru uvjeta lakoće ulaska (tržišna dinamika). Dvije ocjene okvira koje su pale tijekom tog razdoblja se odnose na Vladine poduzetničke programe i na fizičku infrastrukturu.

3.2.2. Poduzetnički ekosustavi iz GEM-a

Poduzetnički ekosustavi igraju ključnu ulogu u osiguravanju jednakih uvjeta poslovanja na regionalnoj razini. Kontekst u kojem se poduzetničke aktivnosti odvijaju se oblikuje kombinacijom politike i institucionalne infrastrukture i obično se analizira na nacionalnoj razini, kao što to čine Svjetski gospodarski forum i Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Unatoč tome što se politike primjenjuju na cijelu zemlju, u malim zemljama poput Hrvatske, kontekst poduzetništva nije jednak. Razlike se pojavljuju u razvijenosti institucionalne infrastrukture te u lokalnim programima podrške poduzetničkim pothvatima. Kako bi se precizno razlikovalo radi li se o nacionalnoj ili sub-nacionalnoj razini, GEM koristi termin „poduzetnička okolina“ za opisivanje stanja i promjena na nacionalnoj razini, dok izraz „poduzetnički ekosustav“ koristi za opisivanje stanja i promjena na regionalnoj razini gdje se odvijaju poduzetničke aktivnosti. To znači da se GEM istraživanje fokusira na pružanje uvida u poduzetničke ekosustave i specifične uvjete poslovanja koji se mogu razlikovati od jedne

regije do druge, čak unutar iste zemlje. U 2020. godini, Hrvatska je sudjelovala u istraživanju poduzetničkog ekosustava koje je financirao British Council u nekoliko zemalja istočne Europe, uključujući Mađarsku, Češku, Slovačku i Bugarsku. U svakoj od tih zemalja odabrana su 1 ili 2 grada za istraživanje. U Hrvatskoj su sudjelovala 2 grada u istraživanju: Zagreb, kao glavni grad, te Osijek, koji je iskusio gubitak tradicionalnih industrija i predstavlja najveće urbano središte u ekonomski siromašnom dijelu zemlje. Cilj istraživanja je bio razumjeti razlike u poduzetničkim ekosustavima unutar zemlje. Istraživanje je potvrdilo potrebu za takvim razumijevanjem, omogućujući svim sudionicima poduzetničkog ekosustava da interveniraju u dijelovima koji su izvor nejednakosti u poduzetničkim aktivnostima. Rezultati su pružili uvid u specifične karakteristike svakog grada, njihove prednosti i izazove te različite potrebe u podršci poduzetništvu. Na taj način, ovo istraživanje je omogućilo stvaranje ciljanih mjera potpore kako bi se potaknulo poduzetništvo i smanjile nejednakosti u različitim dijelovima Hrvatske (Singer i sur. 2021.).

Slika 3. Rezultati istraživanja razlike u poduzetničkim ekosustavima

Osječki ekosustav prednjači u odnosu na zagrebački	%-tni odnos osječke ocjene prema zagrebačkoj ocjeni
U mojoj regiji / gradu postoji podrška sveučilišta poduzetništvu i poduzetnici dolaze na sveučilište tražiti pomoć za svoje poslovanje (inkubacija, trening, događanja)	110
U mojoj regiji / gradu postoji dovoljna suradnja među ključnim dionicima za razvoj poduzetništva (ključni dionici su sveučilište, lokalna i nacionalna vlast, poduzetnici, venture kapital, banke, korporacije...)	103
Osječki ekosustav zaostaje za zagrebačkim	
<i>Zaostajanje 21-35%</i>	
U mojoj regiji / gradu postoji dovoljan broj privatnog vlasničkog kapitala (poslovni anđeli, venture kapital, crowdfunding)	67
<i>Zaostajanje 11-20%</i>	
U mojoj regiji/gradu postoji dovoljna podrška poduzetništvu od strane velikih korporacija (zajmovi velikih poduzeća, ugovori, lokalni dobavljači, transfer znanja)	83
Postoji dovoljan broj poduzetničkih aktera u poduzetničkom ekosustavu u mojoj regiji / gradu	86
U mojoj regiji / gradu postoji jaki poduzetnički eko-sustav	87
Postoji dovoljan broj vladinih potpornih poduzetničkih programa u mojoj regiji / gradu (npr. grantovi, mentorstvo,...)	87
U mojoj regiji / gradu postoji jaka svijest o održivosti (zdravi način života, veganstvo, energetska učinkovitost, održivi rast, društvena odgovornost) koja utječe na poslovanje i nove poslovne pothvate (održivo poduzetništvo).	87
U mojoj regiji / gradu postoji jaka korupcija (očekuju se darovi, mito za ishođenje dozvola, registracija, dobivanje slučajeva na sudu) koja utječe na poslovanje i start-up poslovne pothvate	89
<i>Zaostajanje 2-10%</i>	
U mojoj regiji / gradu postoji jaka svijest o poduzetništvu (znanje što je poduzetništvo, tko su glavni akteri i kako pokrenuti i razvijati poduzeće)	91
U mojoj regiji /gradu postoji jaka poduzetnička kultura i orijentacija na poduzetništvo (poduzetništvo je prestiž, ljudi su ponosni ako su poduzetnici, ako znaju poduzetnike,...)	93
Koliko je „političko poduzetništvo“ uobičajeno u vašem gradu? (ekonomska aktivnost u formalnoj i neformalnoj suradnji sa lokalnom/nacionalnom upravom kako bi se imao pristup povlaštenim resursima u odnosu na druge poduzetnike)	94
U mojoj regiji/gradu postoji dovoljna podrška i dostupnost neformalnih mreža za podršku poduzetništvu (osobni kontakti, investitori koji nisu službeno registrirani kao takvi, obiteljske veze)	94
U mojoj regiji / gradu postoji dovoljna podrška i dostupnost tržišta kredita (banke, kreditne institucije)	94
U mojoj regiji / gradu postoji dovoljna podrška i dostupnost formalnih mreža za podršku poduzetništvu	95
U mojoj regiji / gradu postoji dovoljna podrška poduzetništvu od strane lokalnih neovisnih medija (priče o poduzetnicima, blogovi o poduzetništvu,...)	95
Da li imate kompetencije, vještine i znanje o poduzetništvu (ukoliko je vaša ocjena manja od 4, molimo vas da ne ispunjavate ovaj upitnik)	98

Izvor: Singer i sur. (2021.) Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom, GEM

4. PODUZETNIŠTVO U HRVATSKOJ

„Poduzetništvo je proces u kojem se stvara nešto vrijedno skoro ni iz čega.“ (Bobera, Hunjet i dr., 2015.)

„Poduzetništvo je proces prepoznavanja prilike, prikupljanje sredstava za njenu realizaciju, stvaranje i raspodjelu neostvarene vrijednosti. U tom procesu poduzetnik je osoba koja preuzima rizik u novcu, vremenu i ugledu.“ (Hunjet i Kozina, 2014.)

Poduzeća konkurentnost na tržištu ostvaruju što boljom produktivnošću čiji je osnovni temelj inovativnost. Načini i aktivnosti koje poduzeće provodi kako bi ostvarilo prednost pred konkurencijom omogućavaju poduzeću pronalazak mjesta na tržištu. Takva poduzeća su od velike važnosti za gospodarski prosperitet svake zemlje i boljitak razvoja društva jer pospješuju ekonomske izvedbe globalnih razmjera. Dolaskom pandemije i bolesti COVID-19, poduzeća su se susrela s mnogim izazovima, a opstanak u takvim situacijama i novonastalim tržišnim uvjetima ostvaruju samo ona poduzeća koja se znaju izboriti s problemima uz vlastiti inovacijski potencijal. Inovativnost se veže uz produktivnost, stoga poduzeća koja posjeduju te dvije vrline postavljaju bolje radne uvjete trenutnim i budućim zaposlenicima. Prema istraživanju *„prosječnih rezultata uspješnosti u području inovacija“* (Mezulić Jurić., Koprivnjak Popović i dr. 2022.) koje je provelo European Innovation Scoreboard 2021, zemlje članice Europske Unije podijeljene su u četiri kategorije uspješnosti; *„predvodnici u području inovacija, veliki inovatori, umjereni inovatori i skromni inovatori.“* (Mezulić Jurić, Koprivnjak Popović i dr. 2022.), a Hrvatska se plasirala u kategoriju skromnih inovatora zajedno s ostalih šest država.

Poduzetnički ekosustav u Hrvatskoj je dinamičan u razvoju, a vlada i druge institucije kontinuirano rade na poboljšanju i podršci poduzetnicima kako bi potaknuli ekonomski rast i razvoj zemlje. Poduzetnički ekosustav u Hrvatskoj čini skup različitih elemenata i faktora koji podržavaju rast i razvoj poduzetništva u zemlji. Neki od ključnih elemenata poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj uključuju (Pureta, 2016.):

- Institucionalne potpore – zakonodavstvo, politika, poticaji i potpore koje vlada RH i relevantne institucije osiguravaju kako bi podržale poduzetništvo. Uključuje stvaranje povoljnog poslovnog okruženja, smanjenje birokratskih prepreka i osiguranje pristupa financiranju i resursima

- Financijska podrška – dostupnost kapitala je ključna za razvoj novih poduzeća. Uključuje pristup kreditima, poticajima, investicijskim fondovima i drugim oblicima financiranja koji olakšavaju pokretanje i rast poduzetništva
- Obrazovanje i obuka – pružanje edukacije i obuke poduzetnicima i pomaže im razviti potrebne vještine i znanja za vođenje uspješnog poslovanja. Uključuje mentorske programe, radionice, seminare i druge oblike podrške za poduzetnike
- Poslovne udruge i mreže – sudjelovanje u poslovnim udruženjima i mrežama pruža priliku za povezivanje s drugim poduzetnicima, dijeljenje iskustva, stvaranje partnerstva i pristup novim poslovnim prilikama
- Tehnološka infrastruktura – razvoj i pristup suvremenoj tehnologiji igraju važnu ulogu u podržavanju inovacija i konkurentnosti poduzetnika. Uključuje pristup internetu, digitalnim alatima, softverima i drugim tehnološkim rješenjima
- Kulturna podrška – stvaranje poduzetničke kulture koja cijeni inovacije, rizik i poduzetnički duh ključno je za poticanje poduzetničke aktivnosti. Uključuje poticanje tolerancije prema neuspjesima, promicanje pozitivnih primjera uspješnih poduzetnika i podršku inovativnim idejama
- Pristup tržištu – olakšavanje pristupa tržištu, kao i potpora u pronalaženju klijenata i distribucijskih kanala, važno je za uspjeh novih poduzeća

Uz Vjeverica d.o.o. i Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o., postoje i brojne druge potporne institucije u Hrvatskoj koje pružaju podršku poduzetnicima i razvoju poduzetništva. Među njima su primjerice Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, Hrvatska obrtnička komora, Hrvatska gospodarska komora te brojne lokalne agencije za razvoj. Sve ove institucije imaju važnu ulogu u poticanju razvoja poduzetništva u Hrvatskoj te pružaju brojne usluge i programe za podršku malim i srednjim poduzećima.

4.1. Poduzetnička aktivnost žena u Hrvatskoj

Poduzetništvo žena je jedan od novijih oblika poduzetništva koji se javlja krajem 20.st., najviše je zastupljen u tranzicijskim zemljama, te zemljama srednje i istočne Europe (Batošić, 2018.).

Žene najčešće ostvaruju svoje poduzetničke ciljeve i započinju poslove u sektorima (Batošić, 2018.):

- Uslužnih djelatnosti, koje zauzimaju 47,5% udjela
- Djelatnosti socijalne zaštite i zdravstvene skrbi s udjelom 33,3%
- Djelatnosti povezane s obrazovanjem koje čine 32,8%
- Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti s 27,2%
- Djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i uslužavanja hrane od 20,4%

Slika 4. TEA indeks u RH i GEM zemljama 2011.-2015.

	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska
TEA Žene	8,7	4,7	10,6	4,9	11,0	5,1	11,3	4,8	11,1	5,7
TEA Muškarci	10,0	10,0	15,4	11,8	15,4	11,5	14,9	11,3	15,4	9,7
TEA Muškarci / TEA Žene	1,2	2,1	1,5	2,4	1,4	2,2	1,3	2,4	1,6	1,7

Izvor: Cepor, 2016.

Žene su podržane u svojim naporima kroz razmnožne ženske obrazovne centre koji se specijaliziraju za područja kao što su marketing, financije, upravljanje, strategija i razvoj. Ukupna razina poduzetničke aktivnosti se ocjenjuje pomoću TEA indeksa. Ovaj indeks označava značajnu razliku u poduzetničkoj aktivnosti između Hrvatske i zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju. Hrvatska zaostaje s obzirom na poduzetničku aktivnost žena te njihovu prisutnost u usporedbi s tim zemljama. U prosjeku, u Hrvatskoj je aktivnost poduzetništva duplo niža kod oba spola, s još izraženijim niskim udjelom žena. Ovo ukazuje na postojanje značajne neravnoteže i diskriminacije žena u poslovnom okruženju (Batošić, 2018.).

Slika broj 4 pokazuje razliku u aktivnostima pokretanja poslovnih poduhvata između žena i muškaraca u Hrvatskoj te GEM zemljama tijekom razdoblja od 2011. do 2015. godine, što je mjereno TEA indeksom (Batošić, 2018.).

Slika pod brojem 5 prikazuje razinu poduzetničke aktivnosti po različitim dobnim skupinama, ističući jaz između muškaraca i žena u starijoj dobi, posebno iznad 54 godine.

Razlika je također vidljiva kod mlađih osoba, ali ta razlika ostaje konzistentna samo u određenim godinama. Iako žene u poslovnom svijetu još uvijek nisu tretirane jednako kao i muškarci, sve više se cijeni njihov trud, ideje i inicijative. Ovo je potvrđeno i statističkim podacima o rastućoj zastupljenosti žena u poduzetništvu (Batošić, 2018.).

Slika 5. Jaz po spolu prema dobnim skupinama 2011.-2015.

Godina	Dobne granice					
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	prosjek
2012.	3,5	2,3	2,1	1,7	3,5	2,4
2013.	2,8	2,2	1,3	2,7	4,9	2,2
2014.	5,0	2,3	1,9	2,4	2,7	2,4
2015.	2,3	2,8	1,2	1,3	1,2	1,7

Izvor: Cepor, 2016.

Prema financijskim izvještajima za 2020. godinu, u Hrvatskoj je 22% tvrtki i 35% obrta u vlasništvu žena, što predstavlja ukupno 28 000 tvrtki i 31 000 obrta u vlasništvu žena. U vezi s poduzetničkim okruženjem, navedeni podaci o udjelu tvrtki i obrta u ženskom vlasništvu u Hrvatskoj ukazuju na značajnu ulogu potpornih institucija i njihovu važnost u potpori poduzetništvu. Ove institucije imaju ključnu funkciju u podržavanju i stimuliranju razvoja različitih poduzetika, uključujući žene poduzetnice. Dobro usklađen poduzetnički ekosustav osigurava jednak pristup ženama te uzima u obzir njihove specifične potrebe i izazove. Na kraju, inkluzija i podrška ženama u poduzetništvu doprinose izgradnji raznovrsnijeg, održivijeg i uspješnijeg poduzetničkog okruženja u Hrvatskoj. Postiže se jačanjem potpornih institucija i osiguravanjem jednakih prilika za sve poduzetnike (Batošić, 2018.).

4.2. Prepreke ženama u poduzetničkom svijetu

Unatoč sve većem razumijevanju društva o različitim ulogama i mogućnostima žena, broj žena koje se odlučuju za pokretanje vlastitih poslova ostaje ograničen. Često su razlozi za to nedostatak financijskih sredstava, nedostupnost informacija i nedostatak odgovarajućeg obrazovanja. Također, prisutan je i stereotip o ženama kao slabijem spolu, što često rezultira većom stopom nezaposlenosti kod žena i diskriminacijom u usporedbi s muškarcima. Pored nedostatka radnih mjesta, žene se suočavaju s nejednakim plaćama za iste radne pozicije, te im

često nedostaje prilika za osobni rast i napredak. Često su prisiljene prihvaćati poslove koji se smatraju „ženskim“ zanimanjima, poput čistačica, spremačica, blagajnica i krojačica, koji su često manje plaćeni. Ovo ukazuje na propuste u društvu i krivi pristup. Činjenice dodatno potvrđuju ovu nejednakost, s obzirom na podatke koji pokazuju da su žene u Hrvatskoj često više obrazovane od muškaraca, unatoč tome što se suočavaju s ovim izazovima na tržištu rada (Batošić, 2018.).

S obzirom na prepreke i izazove s kojima se suočavaju žene u poduzetništvu u Hrvatskoj, ali i u svijetu, mogu se izdvojiti ključni problemi poduzetništva žena (Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2014.-2020.):

- Značajna podzastupljenost u poduzetničkim aktivnostima
- Značajna podzastupljenost u zaposlenosti
- Niže plaće žena u obavljanju sličnih poslova kao i muškarci
- Značajna dominacija u nezaposlenosti
- Značajna upravljačka podzastupljenost
- Značajna podzastupljenost u vlasničkoj strukturi poduzeće i obrta
- Nedostatak statističkog praćenja s obzirom na rodost
- Nepovezanost aktivnosti jačanja žena
- Nepostojanje mehanizma ocjene i vrednovanja učinaka primjene pojedinih mjera za razvoj poduzetništva žena
- Nedovoljno koordinacije i suradnje među nositeljima provedbe javnih politika, programa i inicijativa kojima se doprinosi razvoju poduzetništva žena, otežava ili čak onemogućava učinkovitost primijenjenih aktivnosti i uloženih financijskih sredstava

Također postoje duboko ukorijenjeni problemi unutar društvenih struktura koji utječu na žene i njihovu sposobnost da se uključe u poduzetničke aktivnosti. Ovi problemi proizlaze iz obrazovnih sistema, nedostatka podrške i ograničenja u poslovnom svijetu. Neki od problema koji ometaju žene u pokretanju poduzetničke aktivnosti (Batošić, 2018.):

- Nametnute percepcije i izbori koji ograničavaju žene prilikom odlučivanja o obrazovanju, što dalje smanjuje njihove buduće mogućnosti u zapošljavanju i poslovanju. Ograničen izbor i naglasak na određenim djelatnostima i strukturama dovode do toga žene imaju manje mogućnosti za pokretanje poslovnih poduhvata u tehnološki zahtjevnijim sektorima

- Stereotipi koji sugeriraju da žene ne pripadaju poslovnom svijetu i koji postoje i u kontekstu znanosti i tehnologije
- Žene se često suočavaju s stereotipima koji ih ograničavaju u drugim aspektima, budući da se smatra da su zbog svoje uloge u društvu do sada ograničene po pitanju vremena i ulaganja truda
- Nedostatak podrške za žene koje su istovremeno poslovne žene i majke
- Stereotipi i ograničenja koja otežavaju pristup financijskim izvorima
- Nedostatak mentorstva i savjetovanja za žene u poslovnom svijetu

Nedostatak treninga i edukacijskih programa za tehnološki napredne sektore označava se kao glavna prepreka. Izdvaja se nedostatak kvalitetnih jednakih i poticajnih uvjeta na tržištu koji bi podržavali žene u pokretanju i ostvarivanju poslovnih ideja. Drugi važan izazov je ograničen pristup financijskim resursima, što smanjuje mogućnosti žena da ostvare uspjeh u poslovnom svijetu. Neophodne promjene u društvu kako bi se stvorilo okruženje koje prihvaća žene obuhvaćaju veću volju za suradnjom i osiguravanje jednakih prilika za žene i muškarce. Žene se suočavaju s ograničenjima u različitim područjima i aspektima. Unatoč tome, žene i dalje balansiraju između svih svojih uloga i obaveza, uključujući posao. Međutim, nedostatak podrške i potpore otežava postizanje većih uspjeha. Iako su u tijeku pozitivne promjene, žene se i dalje suočavaju s općim problemima u poduzetništvu koji ograničavaju potpun razvoj ovog sektora. Ovi problemi uključuju (Batošić, 2018.):

- Složene administrativne procese
- Regulativne i zakonske propise specifične za određene industrije
- Izazove povezane s osnivanjem poslovanja
- Vođenje poslova u cjelini

Hrvatska posjeduje dinamičan ekosustav koji pruža podršku razvoju i rastu poduzetništva u zemlji. Poduzetnički ekosustav u RH sastoji se od raznih elemenata koji zajedno stvaraju povoljno okruženje za pokretanje i vođenje poslova. Jedan od ključnih faktora su institucionalne potpore. Vlada RH i relevantne institucije kontinuirano rade na poboljšanju pravnog okvira i regulative kako bi podržale poduzetništvo. Uvođenje raznih programa potpora, subvencija i poticaja za poduzetnike pridonosi stvaranju povoljnog poslovnog okruženja. Hrvatski poduzetnički ekosustav suočava se s raznim izazovima kao što su administrativne barijere, regulativna opterećenja i nedovoljna razina inovacija (Batošić, 2018.).

5. PODUZETNIČKE POTPORNE INSTITUCIJE NA PODRUČJU VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE

Nakon teorijski obrađenog poduzetničkog ekosustava, ovaj dio rada će se fokusirati na specifični cilj odnosno proučavanje poduzetništva i konkretnije potpornih institucija u Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Jačanje poduzetništva uz privlačenje, ulaganja i tehnološki razvoj gospodarstva je prvi od četrnaest prioriteta u području nadležnosti Vukovarsko-srijemske županije u Provedbenom programu Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje od 2021.– 2025. godine (Vukovarsko-srijemska županija, Županijska skupština 2023.). Osim toga, Program u samom uvodu napominje kako je ta županija važno transportno središte, sa brojnim pozitivnim stranama, prije svega velikom raspoloživosti sirovinskih osnova visoke kvalitete i velikim prerađivačkim potencijalom primarne proizvodnje. Vukovarsko-srijemska županija je posebno zanimljiva za promatranje s obzirom da je prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2021. godine zabilježen najveći relativni pad broja stanovnika od 20.28% u odnosu na Popis iz 2011. godine (Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska, 2023.). Važnost poduzetničkih potpornih institucija je prepoznata i od strane vlasti te je slijedom toga donesen i Program poticanja razvoja poduzetništva na području Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje od 2023.-2025. (Vukovarsko-srijemska županija, Županijska skupština 2023.) kojim je kroz točku 4. predviđena suradnja i s poduzetničkim potpornim institucijama.

Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, NN 114/13, NN 41/14, NN 57/18 i NN 138/21) i Napatkom o Jedinostvenom registru poduzetničke infrastrukture (NN 45/22) definiran je Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture – JRPI koji putem online platforme Ministarstva gospodarstva i održivog razvoje (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Republika Hrvatska, 2023.) pruža mogućnost pregleda evidencije subjekata poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj u dvije kategorije, poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije i u odnosu na cijelu Hrvatsku ili sistematizirano po županijama.

5.1. Poduzetničke potporne institucije

U sljedećim poglavljima govorit će se o Lokalnoj agenciji za razvoj Vjeverica d.o.o. i Poljoprivredno poduzetničkom inkubatoru Drenovci d.o.o., te dvije institucije su odabrane jer

su poznate i nalaze se u Vukovarsko-srijemskoj županiji gdje je važno transparentno središte, sa brojnim pozitivnim stranama, velikom raspoloživosti sirovinskih osnova visoke kvalitete i velikim prerađivačkim potencijalom primarne proizvodnje.

Prema Zakonu o unaprjeđenju poduzetničke kulture u čl.3.st.1. i t.2. poduzetničke potporne institucije definirane su kao: *"subjekti usmjereni na stvaranje kvalitetnog i korisnički orijentiranog okruženja u Republici Hrvatskoj koji provode programe razvoja poduzetništva te su usmjereni na operativno pružanje podrške poduzetnicima, uključujući i pružanje podrške i na nekomercijalnoj osnovi."*

Morić Milovanović i Tutić (2021) su sistematizirali oblike poduzetničkih potpornih institucija u slijedeće kategorije: razvojne agencije, poduzetničke centre, poduzetničke inkubatore, inkubatore za nove tehnologije, poduzetničke akceleratori, poslovne parkove i znanstveno-tehnološke parkove.

Već su ranije navedeni razlozi zašto je Vukovarsko-srijemska županije specifični cilj istraživanja, ali istraživanje će se suziti na područje koje je 2014. godine pretrpjelo velike posljedice poplava. Posljedice poplava u svibnju, posebno su se odrazile u poljoprivredi koja je glavna grana uz drvenu industriju ovog područja smještenog uz Spačvansku šumu. Na tom području su djelovale samo dvije potporne institucije, a od prošle godine djeluje samo jedna potporna institucija. Obje će se obraditi u daljnjem nastavku rada.

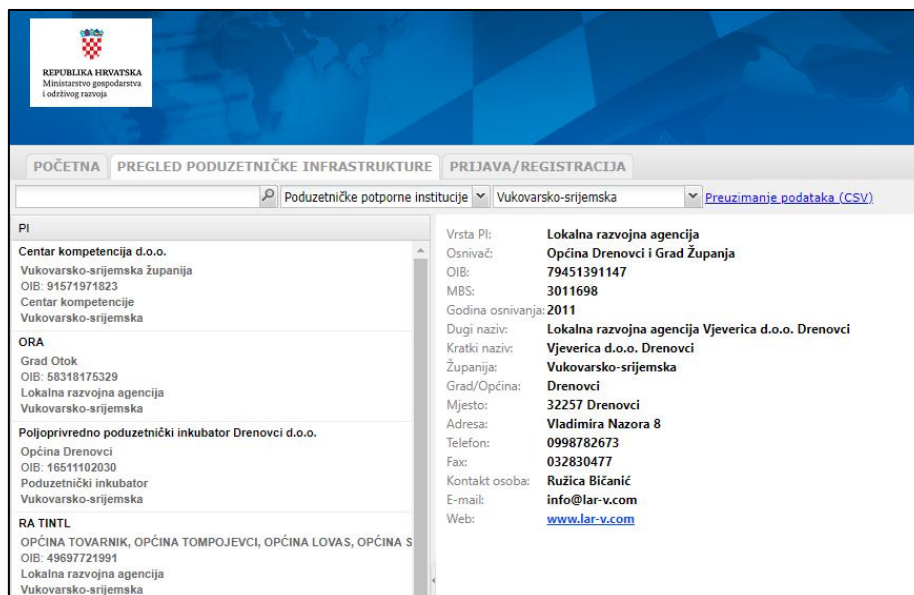
5.2. Vjeverica d.o.o. lokalna agencija za razvoj općine Drenovci

Zakon o unaprjeđenju poduzetničke kulture definira i razvojne agencije kao: *registrirane pravne osobe zadužene za operativno provođenje mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva na lokalnoj (regionalnoj) i nacionalnoj razini, poticanje i privlačenje investicija te iniciranje i realizaciju projekata poticanja gospodarskog razvitka i poduzetništva, objedinjujući rad gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija, te visokoobrazovanih institucija i centara znanja (čl.4.st.1.t.1.)* Matić (2019) navodi kako je cilj razvojnih agencija smanjiti razlike u odnosu na regije ili lokalne jedinice i postizanje uravnoteženog gospodarskog razvoja.

Vjeverica d.o.o. je lokalna agencija za razvoj općine Drenovci osnovana 2011. godine s ciljem poticanja i podrške razvoju gospodarstva na području općine Drenovci. Agencija djeluje kao posrednik između poduzetnika i lokalnih vlasti, pružajući podršku u procesima otvaranja

novih poduzeća, razvoju postojećih poduzeća, zapošljavanju, pronalaženju investitora i pristupu financiranju. Vjeverica d.o.o. pruža razne usluge, uključujući informiranje, savjetovanje, edukaciju, podršku i promociju poduzetništva na lokalnoj razini. Agencija organizira i koordinira projekte i aktivnosti vezane uz razvoj poduzetništva, a posebno se fokusira na sektore turizma, poljoprivrede, drvne industrije i proizvodnje.

Slika 6. Izvadak iz JRPI - Vjeverica d.o.o. Drenovci



Izvor: <http://reg.mingo.hr/pi/public/#>

Agencija je tijekom godina uspješno provela niz projekata, od kojih se posebno ističe projekt "Drenovci - mjesto dobrih poslovnih prilika" koji je financiran od strane Europske unije i Ministarstva poduzetništva i obrta. Projekt je imao za cilj poticanje razvoja gospodarstva na području općine Drenovci kroz provedbu raznih aktivnosti, poput obrazovanja poduzetnika, organizacije konferencija i radionica, razvoja novih proizvoda i usluga te unaprjeđenja infrastrukture (Lag Šumanovci, 2023). Izvori navode da je Vjeverica do 2018. godine privukla oko 55 milijuna kuna na područje Posavine (Lešić Omerović, M., 2018.). Iz JRPI je vidljivo kako je ta poduzetnička infrastruktura u registru definirana kao lokalna razvojna agencija s ostalim podacima, no registar nije ažuriran zasigurno od 2022. godine (Slika 6.).

Pandemija koja je započela 2020. godine kao i njezine ekonomske posljedice uzrokovale su da se Vjeverica d.o.o. nakon deset godina rada i vrlo uspješnih početnih privlačenja projekata

našla na granici za stečaj ili prodaju vlasničkog udjela, što je na kraju alternativa za koju je odlučeno te je Grad Županja postao stopostotni vlasnik uz ideju reorganizacije i stavljanja u funkciju razvoja grada s ciljem zadržavanja mladih i pružanja boljih kvaliteta života (Lešić Omerović, M., 2022.) Nakon 11 godina, Vjeverica d.o.o. je osim vlasnika promijenila i naziv, tako da se sada radi o Županjskoj razvojnoj agenciji – ŽURA d.o.o. sa sjedištem u Županji (Lešić Omerović, M., 2022.).

5.3. Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o.

Čizmadija i Stanković (2011.) navode kako su poduzetnički inkubatori alat malim tvrtkama u počecima osnivanja ili u fazi rasta i razvoja koja nemaju vlastiti prostor te da im je zajednička karakteristika omogućavanje korištenja poslovnih prostora po povoljnim cijenama. Osim toga, navedeni autori zaključuju kako u oko 80% slučajeva novoosnovana poduzeća koja ne koriste poduzetničke inkubatore ili ih napuste – u opasnosti su za svoj opstanak i uspjeh na tržištu. Matić (2019.) navodi kako je konačni cilj poduzetnički inkubatora proizvoditi financijski stabilna i samostalna uspješna poduzeća. Jedan od projekata koji je izradila Vjeverica je i Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o., osnovan s ciljem poticanja razvoja poljoprivrednog sektora na području općine Drenovci. Inkubator pruža podršku mladim poljoprivrednim proizvođačima i poduzetnicima u razvoju njihovih poslovnih ideja i projekata, s ciljem povećanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora (Poljoprivredni poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o., 2023.). Radi se o projektu vrijednom 12,5 milijuna kuna i od toga je čak 99% sredstava povučeno iz Europske unije (Lešić Omerović, M., 2018.). Po vrsti poduzetničke infrastrukture, radi se o poduzetničkom inkubatoru, a središte je u Drenovcima što je zajedno s drugim osnovnim podacima objavljeno u JRPI vidljivo iz Slike 6.

Slika 7. Izvadak iz JRPI za Poljoprivredno poduzetnički inkubator

The screenshot displays the JRPI (Business Register) interface. At the top, there is a navigation bar with tabs: 'POČETNA', 'PREGLED PODUZETNIČKE INFRASTRUKTURE', and 'PRIJAVA/REGISTRACIJA'. Below the navigation bar, there is a search bar and a dropdown menu for 'Poduzetničke potporne institucije' set to 'Vukovarsko-srijemska'. A link for 'Preuzimanje podataka (CSV)' is also visible.

The main content area is divided into two columns. The left column lists various institutions (PI and ORA) under a search filter. The right column displays detailed information for the selected institution, 'Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o.'.

Poduzetničke potporne institucije	Vukovarsko-srijemska	Preuzimanje podataka (CSV)
PI	Vrsta PI: Poduzetnički inkubator	
Centar kompetencija d.o.o.	Osnivač: Općina Drenovci	
Vukovarsko-srijemska županija	OIB: 16511102030	
OIB: 91571971823	MBS: 030173556	
Centar kompetencije	Godina osnivanja: 2016	
Vukovarsko-srijemska	Dugi naziv: Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o., za usluge	
ORA	Kratki naziv: Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o.	
Grad Otok	Županija: Vukovarsko-srijemska	
OIB: 58318175329	Grad/Općina: Drenovci	
Lokalna razvojna agencija	Mjesto: 32257 Drenovci	
Vukovarsko-srijemska	Adresa: Vladimira Nazora 131	
Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o.	Telefon: 032/554-390	
Općina Drenovci	Fax:	
OIB: 16511102030	Kontakt osoba: Matej Brnić	
Poduzetnički inkubator	E-mail: info@ppinkubator-drenovci.hr	
Vukovarsko-srijemska	Web: www.ppinkubator-drenovci.hr	
RA TINTL		
OPĆINA TOVARNIK, OPĆINA TOMPOJEVCI, OPĆINA LOVAS, OPĆINA S		
OIB: 49697721991		
Lokalna razvojna agencija		
Vukovarsko-srijemska		

Izvor: <http://reg.mingo.hr/pi/public/#>

Inkubator pruža prostor, opremu i usluge za početnike u poljoprivredi, kao i za uspješne poljoprivredne proizvođače koji žele proširiti svoje poslovanje. Također, inkubator organizira razne radionice, seminare i edukacije kako bi mladim poljoprivrednicima pomogao u razvoju njihovih poslovnih vještina i znanja. Osim toga kroz Mrežu mentora, potencijalnim poduzetnicima i onima u razvoju se nude besplatni savjeti savjetnika i mentora za razvoj poslovanja okupljenih oko jednog područja poslovne stručnosti ili sektora gospodarske djelatnosti (Poljoprivredni poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o., .2023.).

6. RASPRAVA

Vukovarsko-srijemska županija zasigurno prolazi kroz jedan težak period posljednjih godina. Prije svega veliki demografski pad od Popisa iz 2011. godine, do poplave područja oko Spačvanske šume u 2014. godini koja je ostavila velike posljedice za poljoprivredu i stočarstvo, do pandemije uzrokovane bolešću COVID 19 koja je započela 2020. godine i trajala sve do 2023. godine. Ljudski potencijali ove županije su se smanjili, ali potencijali koje ova županija nudi su jako veliki i iz tog razloga s aspekta ove teme je nužno usmjeravanje na rast poduzetništva, poticanje otvaranja novih poduzeća i još potpornih institucija koje će omogućiti tim poduzećima da u svojim počecima i postizanju samostalnosti i stabilnosti imaju kvalitetnu podršku kroz proces inkubacije. Činjenica da je nekada na ovom području Cvelferije, koje obuhvaća mjesta Drenovci, Gunja, Rajevo Selo, Vrbanja, Đurići, Račinovci, Strošinci, Soljani i Posavski Podgajci, prema Jedinstvenom registru bilo samo dvije, a sada samo jedna potporna institucija, je zaista poražavajuća s obzirom na količine poljoprivrednih površina kojom ovaj dio Vukovarsko-srijemske županije raspolaže. Osim toga stočarstvo kao i šumarstvo trebaju zasigurno više vjetra u leđa, kako bi se ovi krajevi Vukovarsko-srijemske županije oživili i ponovno privukli stanovništvo koje je napustilo ove krajeve zbog materijalnih situacija i nemogućnosti zapošljavanja. Naravno da je osim svega navedenog bitno i političko vodstvo koje će kao još jedan od elemenata poduzetničkog ekosustava podržati razvoj ove sredine uz mjere i programe kojima će se osigurati određena financijska sredstva kao početni kapital, ali možda i neke mjere za povratak obitelji pa tako i radne snage jer bez radne snage i onih voljnih koji bi mogli pokretati nova poduzeća i poduzetničke aktivnosti. Te aktivnosti se trebaju usmjeravati kroz proces inkubacije i pomoću drugih poduzetničkih potpornih institucija. Ovaj institut potpore osnivanja rasta i razvoja poduzeća i ukupnog poduzetništva nema smisla (Vukovarsko-srijemska županija 2021.).

ZAKLJUČAK

Komponente poduzetničkog ekosustava međusobno djeluju na skladan način, a ekosustav uvijek traži prilagodbu kada dođe do izumiranja bilo kojeg njegovog elementa. Ekosustavi polaze od pretpostavke da nove tvrtke nisu izolirani otoci, već rastu i opstaju u okruženjima u kojima bezbroj čimbenika može podržati njegov razvoj, a to su: ljudski kapital, financije, potpora, politika i tržište. Poduzetništvo se u poslovnom smislu smatra glavnim pokretačem društva, ali treba spomenuti poduzetništvo žena kao jedan od novijih oblika poduzetništva koji se javlja krajem 20.st. i najviše je zastupljen u tranzicijskim zemljama, te zemljama srednje i istočne Europe. S obzirom na dosta kasnu uključenost žena u ovom području, jasno je zašto i rezultati iz 2011. do 2015. godine između ostalog pokazuju da je TEA indeksom, koji mjeri ukupnu poduzetničku aktivnost, jasno kako su žene puno manje zastupljene po pitanju poduzetničkih aktivnosti u odnosu na muškarce, kako u Hrvatskoj tako i u drugim zemljama obuhvaćenima GEM istraživanjem. Osim toga mali broj žena pokreće posao radi nedostupnosti financijskih sredstava, nedostupnosti informacija kao i nedostatka izobrazbe. No zabrinjavajuće je da spomenuti rezultati za oba spola pokazuju veliko zaostajanje Hrvatske u odnosu na prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje. Hrvatska u teoriji posjeduje dinamičan ekosustav koji pruža podršku razvoju i rastu poduzetništva u zemlji. Ali unatoč lošim rezultatima iz 2015. godine poduzetništvo u Hrvatskoj bilježi značajan rast u posljednje vrijeme zahvaljujući poticajnim mjerama i programima te inicijativama koje pokreću mladi poduzetnici. Međutim, postoje i dalje izazovi koji zahtijevaju daljnje napore i ulaganja kako bi se stvorila što bolja poduzetnička klima. Nedostatak financijskih sredstava, nedostatak kvalificirane radne snage, prekomjerna regulacija i birokracija te nedovoljna podrška države u Hrvatskoj zahtijevaju razvijanje politika i strategija koje će pomoći u prevladavanju tih izazova, a u tu svrhu se koriste i rezultati GEM istraživanja. Unatoč izazovima, u Hrvatskoj se ipak može vidjeti pozitivan trend u razvoju poduzetništva. Podržavanje, ali i ograničavanje stvaranja i rasta poduzetništva je osnovna funkcija poduzetničkog ekosustava kao šireg skup uvjeta, procesa, institucija i aktera. Kao jedni od ključnih elemenata poduzetničkog ekosustava, tržišni i ekonomski uvjeti utječu na razvoj i rast poduzetništva u određenoj zemlji ili regiji. Stoga je važno da vladajući politički i ekonomski sustav teži stvaranju povoljnih uvjeta za razvoj poduzetništva i poduzetničke kulture. Značajan utjecaj na poslovnu aktivnost i konkurentnost poduzetnika čini i porezna politika kao jedan od elemenata poduzetničkog ekosustava.

A kritike na preveliku poreznu opterećenost te na složenost i nejasnoće u poreznom sustavu ukazuju na potrebu za reformama poreznog sustava u Hrvatskoj kako bi se smanjilo porezno opterećenje i pojednostavio porezni sustav. Poslovne aktivnosti i razvoj poduzetnika osiguravaju i različite financijske institucije koje osiguravaju kapital, ali ne treba zanemariti niti ljudski kapital i njegovu ulogu u ovom cijelom sustavu. Kupci, prodavatelji, ali i savjetnici čine taj ekosustav s ostalim elementima kao jednu kompaktnu cjelinu, koja bi najbolje funkcionirala da su svi elementi u idealnim situacijama. S obzirom da je to u odnosu na neke vanjske faktore, a posebno na globalnu pandemiju, globalizaciju, digitalizaciju, nemoguće postići, očekuje se da ta kompilacija pokriva međusobno svoje nedostatke, kako bi se ipak u konačnici dobio taj razvoj poduzetništva.

Jačanje poduzetništva uz privlačenje, ulaganja i tehnološki razvoj gospodarstva je prvi od četrnaest prioriteta u području nadležnosti Vukovarsko-srijemske županije u Provedbenom programu Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje od 2021.– 2025. godine. Vjeverica d.o.o. je lokalna agencija za razvoj općine Drenovci osnovana 2011. godine s ciljem poticanja i podrške razvoju gospodarstva na području općine Drenovci. Jedan od projekata koji je izradila Vjeverica je Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o., osnovan s ciljem poticanja razvoja poljoprivrednog sektora na području općine Drenovci. Ali treba napomenuti kako su posljedice pandemije su primjerice vidljive i u slučaju potporne institucije Vjeverica d.o.o. u Vukovarsko-srijemskoj županiji, koja je do 2018. godine prikupljala velike iznose za projekt i dobro je poslovala, da bi se 2022. godine našla na rubu stečaja ili prodaje drugom vlasniku. Ne može se znati je li to direktna posljedica pandemije, ali zasigurno situacija koja je trajala dvije pune godine nije olakšala njihov opstanak u toj Općini.

LITERATURA

1. Akinyemi, F. i Adejumo, O. (2018.). *Government policies and entrepreneurship phases in emerging economies: Nigeria and South Africa*. Journal of Global Entrepreneurship Research, 8(1), <https://link.springer.com/article/10.1186/s40497-018-0131-5>, [Pristupljeno 23.srpnja 2023.]
2. Batošić, S. (2018.). *Žene u poduzetništvu u Republici Hrvatskoj*, završni rad, Sveučilište u Splitu, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:990870> [Pristupljeno 5.srpnja 2023.]
3. Bobera, D., Hunjet, A. i Kozina, G. (2015.). *Poduzetništvo*, Ekonomski pregled, 67 (1), <https://hrcak.srce.hr/154695> [Pristupljeno 4.srpnja 2023.]
4. Brown, R. i Mason, C. (2014.). *Entrepreneurial ecosystems and growth oriented entrepreneurship*, Nizozemska, <https://www.oecd.org/cfe/leed/Entrepreneurial-ecosystems.pdf> [Pristupljeno 18.lipnja 2023.]
5. Chowdhury, F., Audretsch, D. i dr. (2018.). *Institutions and Entrepreneurship Quality*. Entrepreneurship Theory and Practice, 43(1), 51-81, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1042258718780431> [Pristupljeno 27.srpnja 2023.]
6. Čizmadija, I. i Stanković, D. (2011.). *Poduzetnički inkubatori u edukaciji za poduzetništvo*, Učenje za poduzetništvo, 1(1), <https://hrcak.srce.hr/130096> [Pristupljeno 18.lipnja 2023.]
7. Državni zavod za statistiku, Republika Hrvatska (2022.) <https://dzs.gov.hr/istaknute teme-162/popisi-stanovnistva-2/popis-stanovnistva-2011/196>, [Pristupljeno 13.lipnja 2023.]
8. Europsko vijeće, Vijeće Europske unije, *Infografika – Energetska kriza: tri mjere za smanjenje računa koordinirane na razini EU-a*, <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/eu-measures-to-cut-down-energy-bills/>, [Pristupljeno 15.srpnja 2023.]
9. Fresh Essays (2022.). *Using Six Domains of the Entrepreneurial Ecosystem, Discuss the Challenges Faced by the Entrepreneur*, <https://samples.freshessays.com/using-six-domains-of-the-entrepreneurial-ecosystem-discuss-the-challenges-faced-by-the-entrepreneur.html> [Pristupljeno 9.kolovoza 2023.]
10. Global Entrepreneurship Monitor (2020.). *Diagnosing COVID-19 Impacts on Entrepreneurship Exploring policy remedies for recovery*,

- <https://www.gemconsortium.org/reports/covid-impact-report> [Pristupljeno 18.lipnja 2023.]
11. Global Entrepreneurship Monitor 2022./2023 Global Report Adapting to a „New Normal“, <https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report> [Pristupljeno 14.srpnja 2023.]
 12. Global Entrepreneurship Monitor (N/A). *Mission & Values*, <https://www.gemconsortium.org/about/gem/5> [Pristupljeno 13.srpnja 2023.]
 13. Hamag Bicro (N/A). Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, <https://hamagbicro.hr/o-nama/> [Pristupljeno 14.lipnja 2023.]
 14. Hrvatska gospodarska komora (N/A). *O nama*, <https://www.hgk.hr/> [Pristupljeno 14.lipnja 2023.]
 15. Hrvatska obrtnička komora (N/A). Croatian chamber of trades and crafts, <https://www.hok.hr/> [Pristupljeno 14.lipnja 2023.]
 16. Hunjet, A. i Kozina, G. (2014.). *Osnove poduzetništva*, <http://library.foi.hr/lib/knjiga.php?sqlx=77354&sqlid=20&B=20&H=&fbclid=IwAR1CjBbjro51Ac0f7X6Z34tPKBJEVef5EejfHL9EkVEsyEMTqDJ9sVAiVyI>, [Pristupljeno 10.kolovoza 2023.]
 17. Kumar Aryal, A. (2021.). *Domains of entrepreneurial ecosystem and its impact on entrepreneurship*, <https://www.nepjol.info/index.php/jbss/article/view/40824/31101> [Pristupljeno 8.kolovoza 2023.]
 18. Lag Šumanovci (2023.) <http://www.lag-sumanovci.hr/o-nama/partneri/243-vjeverica-d-o-o-lokalna-agencija-za-razvoj-opcine-drenovci.html>, [Pristupljeno 13.lipnja 2023.]
 19. Lešić Omerović, M. (2018.). Županjac net, *Vjeverica uspješna u projektima – U Posavinu su privukli više od 55 milijuna kuna*, <http://www.glas-slavonije.hr/361270/4/U-Posavinu-su-privukli-vise-od-55-milijuna-kuna> [Pristupljeno 16.srpnja 2023.]
 20. Lešić Omerović, M. (2022a.) Glas Slavonije, *Potpisan je ugovor o prijenosu poslovnog udjela; S radom kreće Županjska razvojna agencija – ŽURA*, <https://www.glas-slavonije.hr/496546/4/S-radom-krece-Zupanjska-razvojna-agencija--ZURA> [Pristupljeno 15.lipnja 2023.]
 21. Lešić Omerović, M. (2022b.). Glas Slavonije, *Jačanje razvojnih kapaciteta grada; LAR Vjeverica lani je poslovao s gubitkom, preuzima ga Županja*, <http://glas.hr/489972/4/LAR-Vjeverica-lani-je-poslovao-s-gubitkom-preuzima-ga-Zupanja> [Pristupljeno 15.lipnja 2023.]

22. Matić, L. (2019.). *Uloga poduzetničkih potpornih institucija u razvoju poduzetništva u Republici Hrvatskoj*, <https://dabar.srce.hr/islandora/object/efzg:3170> [Pristupljeno 20.lipnja 2023.]
23. Mezulić Jurić, P., Koprivnjak Popović, T. i dr. (2022.). *Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2021.*, CEPOR. <https://www.cepor.hr/objavljeno-izvjesce-o-malim-i-srednjim-poduzecima-u-hrvatskoj-2021/> [Pristupljeno 14.srpnja 2023.]
24. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (N/A). <https://mingor.gov.hr/> [Pristupljeno 15.lipnja 2023.]
25. Ministarstvo poduzetništva i obrta (N/A). *Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)*, [https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/GLAVNO%20TAJNI%C5%A0TVO/Strategija a,%20planovi%20i%20ostali%20dokumenti/Strategija_razvoja_poduzetni%C5%A1tva_zena_RH12117.pdf](https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/GLAVNO%20TAJNI%C5%A0TVO/Strategija,%20planovi%20i%20ostali%20dokumenti/Strategija_razvoja_poduzetni%C5%A1tva_zena_RH12117.pdf) [Pristupljeno 16.lipnja 2023.]
26. Morić Milovanović, B. i Tutić, Ž. (2021.). *Poduzetnički inkubatori kao oblik poduzetničke potporne institucije u Hrvatskoj*, HKJU-CCPA, 21(4), 729-757, <https://hrcak.srce.hr/file/391117> [Pristupljeno 19.lipnja 2023.]
27. Naputak o Jedinostvenom registru poduzetničke infrastrukture (NN 45/22)
28. Poljoprivredni poduzetnički inkubator Drenovci d.o.o (N/A).: <https://ppinkubator-drenovci.hr/>, [Pristupljeno 14.lipnja 2023.]
29. Pureta, I. (2016.). *Poduzeće kao dinamičan ekosustav*, <https://www.ramiro.hr/baza-znanja/poduzece-kao-dinamican-ekosustav> [Pristupljeno 10.srpnja 2023.]
30. Singer, S., Pfeifer, S. i dr. (2021.). Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom, GEM Hrvatska, <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/03/WEB-GEM-2019I20.pdf> [Pristupljeno 12.srpnja 2023.]
31. Sveučilište u Rijeci (2023.). Objavljen Poziv za jačanje regionalnih inovacijskih ekosustava, <https://uniri.hr/vijesti/objavljen-poziv-za-jacanje-regionalnih-inovacijskih-ekosustava/>, [Pristupljeno 4.kolovoza 2023.]
32. Vukovarsko-srijemska županija (2021.). *Provedbeni program Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje 2021.-2025. godine*, https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni2/~contents/XFGJ3KCYTP8FQHAS/provedbeni-program-vukovarsko-srijemske--upanije.pdf [Pristupljeno 20.lipnja 2023.]
33. Vukovarsko-srijemska županija, Županijska skupština (2023.). *Program poticanja razvoja poduzetništva na području Vukovarsko-srijemske Županije za razdoblje od*

2023.-2025.,

https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/sjednice/sjednica2021/16-sjednica-skupstine-16-02-2023/~contents/CBTJW4442YXDCJUX/tocka5.pdf

[Pristupljeno 21.lipnja 2023.]

34. Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, NN 114/13, NN 41/14, NN 57/18 i NN 138/21)

POPIS SLIKA:

Slika 1. Domene poduzetničkog ekosustava prema Isenbergu (2016), Elements of entrepreneurship ecosystem for developing sustainable startup creation, <https://ijcrt.org/papers/IJCRT22A6931.pdf>, [Pristupljeno 17.lipnja 2023.]

Slika 2. Utjecaj pandemije COVID-19 – zemlje pogođene najvećim smanjenjem prihoda kućanstva, <https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report> [Pristupljeno 17.lipnja 2023.]

Slika 3 Singer, S., Pfeifer, S. i dr. (2021.). Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom, GEM Hrvatska, <http://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/03/WEB-GEM-2019I20.pdf>

[Pristupljeno 12.srpnja 2023.]

Slika 4. TEA indeks u RH i GEM zemljama 2011.-2015., Untitled-1 (cepor.hr) [Pristupljeno 12.srpnja 2023.]

Slika 5. Jaz po spolu prema dobnim skupinama 2011.-2015 Untitled-1 (cepor.hr) [Pristupljeno 12.srpnja 2023.]

Slika 6. Izvadak iz JRPI - Vjeverica d.o.o. Drenovci, <http://reg.mingo.hr/pi/public/#>, [Pristupljeno 15.srpnja 2023.]

Slika 7. Izvadak iz JRPI za Poljoprivredno poduzetnički inkubator Drenovci, <http://reg.mingo.hr/pi/public/#>, [Pristupljeno 15.lipnja 2023.]